

Indledningen er redigeret af Jon Tafdrup og Kirsten Vad

Tilsyn ved ph.d. Vibeke A. Pedersen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Marias Bebudelse. (christelig Folkevise)”

ved Else Riisager

Indhold

- 1 Marias bebudelse
- 2 Indhold
- 3 Genre
- 4 Efterliv
- 5 Anvendt litteratur

1 Marias bebudelse

Grundtvigs salme “Marias Bebudelse” stod trykt første gang den 21. marts 1847 på forsiden af *Dansk Kirketidende*. Ugeskriftet var i sin anden årgang og blev udgivet og redigeret af to yngre teologer, Theodor Fenger og C.J. Brandt, der begge langt hen ad vejen delte Grundtvigs synspunkter på kirke og folk.

Ugeskriftet udkom om søndagen, og i 1847 var den 21. marts den femte søndag i fasten, og søndagen markerede Marias bebudelsesdag. Den forordnede evangelietekst, der skulle prædikes over i landets kirker, var Lukasevangeliet 1,26-39, hvor ærkeenglen Gabriel underretter Maria om, at hun skal føde Guds søn. Lektien, den tekst fra Bibelen, der læses af præsten i første del af gudstjenesten, var Esajas' Bog 7,10-16. I den da brugte bibeloversættelse siges det, at en jomfru skal blive frugtsommelig og føde en søn, der skal kaldes Immanuel (*Biblia* 1787, Es 7,14).

2 Indhold

Hovedindholdet i Grundtvigs salme er en gengivelse af den bibelske fortælling i Luk 1,26-38. Salmen indeholder ligeledes en reference til lektiens gammeltestamentlige tekst fra Es 7,14.

“Marias Bebudelse” er opbygget med en ramme, hvori englene synger lovsang og er sendebud mellem Himlen og jorden (strofe 1-2 og 20-21). I det første afsnit angives baggrunden for ærkeenglen Gabriels bebudelse af Jesu fødsel til jomfru Maria (strofe 3-10). I andet afsnit gengives Gabriels bebudelse til Maria, jf. Luk 1,26-38 (strofe 11-19). Inddelingen af salmeteksten underbygges af, at verset, hvor første afsnit begynder: “Det var en Solskinsdag i Vaar” (strofe 3,1), bliver gentaget med en varierende sprogbud i begyndelsen af andet afsnit (strofe 11,1).

Ud over at præsentere Gabriel og jomfru Maria i salmetekstens første afsnit antydes den frelseshistoriske betydning af Jesu fødsel. I Guds plan med skaberværket er fødslen eller inkarnationen omdrejningspunktet for historiens lineære forløb (jf. strofe 3). I afsnittet henvises der ikke bare til en forudsigelse af Jesu fødsel (strofe 8), men også til en anden unaturlig undfangelse, der er sket ved guddommelig indgriben. Abrahams hustru Sara undfanger i høj alder, og undfangelsen er desuden historisk gået forud for og foregriber Marias (strofe 9). Det andet afsnit i salmeteksten afbilder den nytestamentlige fortælling i replikskifter, der er farvet af og spiller sammen med fortællerens kommentarer.

Engle indrammer afsnittene, men optræder også i dem. De bevæger sig frit mellem det jordiske og det himmelske og mellem den historiske tid og evigheden. For engle er der ingen begrænsninger i tid og rum. I salmens anslag (strofe 1,1-2) vandrer englene eksempelvis op og ned på “Himmelstigen”, som peger hen til den stige, patriarken Jacob så englene gå på, da Himlen åbnede sig for ham i Betel (jf. 1 Mos 28,10-22). Englene er usynligt til stede hos Maria, hvisker til hende og synger i hendes bryst (strofe 7, 8 og 10). Den særlige engel, sendebuddet Gabriel, har bl.a. også bebudet præsten Zakarias, at Johannes Døberen skal undfanges, jf. Luk 1,5-25. Gabriel er en af de syv ærkeengle, der hører hjemme foran Guds ansigt, jf. Luk 1,19 og Åb 8,2. Gabriels hebraiske navn er både blevet tydet som ‘Guds mand’ og som ‘Guds stærke’. I salmen smelter englenes himmelske sang sammen med sangen fra de salige og frelste mennesker, der i kor skal lovprise Maria (strofe 2 og 20-21).

Læs mere

Om engle kan der fx læses i Lundager Jensen (2006) “Engle i Bibelen (og før og efter)”, specielt s. 14-18 og 27 f. Englenes betydning i den danske salmetradition findes der eksempler på i Nielsen (2006) “I kor med alle engle – salmer og englesang hos Luther, Brorson og Grundtvig”. Grundtvig selv har skrevet om engles funktion i Bibelen og menigheden i “Engle-Vise [Guds Engle, de fare hid og did]” i *Dansk Kirketidende*, 1858, sp. 345-347.

3 Genre

“Marias Bebudelse” hører ud fra hovedgenre til i kategorien salme, men har af Grundtvig fået undertitlen “christelig Folkeviser”. I tillæg til denne genrebetegnelse kunne man med god ret også hæfte betegnelserne bibelhistorisk salme eller sang og

lejlighedsdigt på salmen.

Betegnelsen “christelig Folkevise” kan betragtes som en kombination af to genrer, nemlig en folkevise-pastiche, der samtidig er en åndelig sang, dvs. har kristeligt indhold. Digtet rummer således stiltræk, der skal få læseren til at associere til den traditionelle folkevise. Det gælder den firelinjede strofe, der dog hos Grundtvig har krydsrim og en anden trykfordeling i verslinjerne end folkevisen. Ordet ‘Liljevaand’ og substantivgentagelsen “Maria hun” (strofe 5,1) hører på lignende måde med til folkevisernes almindelige vendinger.

At gøre teksten hjemlig og landlig er stiltræk, Grundtvig typisk benytter, når han gengifter en bibelsk, mellemøstlig fortælling. I “Marias Bebudelse” sidder Maria en forårsdag og spinder, mens hun synger salmer til arbejdet (strofe 11,3-4) – en genreidyl, der både kunne foregå i et landbohjem i Danmark i 1847 og i et hus i Palæstina omkring år 0. Situationsskildringen kan Grundtvig være inspireret til af middelalderkunst og ikonografiske beskrivelser heraf. Der findes kunstværker, hvor Maria sidder alene i et rum og spinder, når Gabriel kommer. I andre fremstillinger sidder Maria og studerer Davids salmer (se Dahlby 1965, s. 49). Maria selv er i salmen beskrevet med traditionelle træk, der har rødder i katolsk Mariadyrkelse. Karakteristisk udstråler hun renhed, uskyld og blufærdighed og betegnes som en mø, dvs. en ung og ugift kvinde, der er jomfru (se strofe 5, 6 og 13). Liljen, som hun forbindes med, har eksempelvis siden oldtiden været et symbol på renhed og kyskhed, og betegner inden for kristen ikonografi den ubesmittede undfangelse (Dahlby 1965, s. 49).

4 Efterliv

På denne tid var Grundtvig på flere måder optaget af at arbejde med folkevisegenren. I oktober udgav han *Danske Kæmpeviser til Skole-Brug*, [klik her](#) (Grundtvig 1847a). Op mod jul skrev og lod han for eksempel trykke endnu en salme med inspiration fra folkevisen, “Guds Menighed, syng for vor Skaber i Løn”, der både har mellemkvæd og omkvæd som visse folkevise typer ([*Salmblade til Vartov julen 1847*], Grundtvig 1847b). Mens denne kendte salme har indledt de to sidst autoriserede salmebøger, har “Marias Bebudelse” hidtil ikke opnået nogen nævneværdig folkelig yndest.

5 Anvendt litteratur

- *Biblia, / Det er / Den ganske Hell. Skriftes / Bøger, / Ved / Hans Kongl. Majests. / Vor allernaadigste Arve-Herres / Kong Christian / Den Syvendes / Christelige Omsorg, / med Fliid og efter Grund-Texten efterseete og rettede ? [sic] saa / og med mange Paralleler og udførlige Summarier forsynede* (1787). København.
- Dahlby, Frithiof (1965) *Symboler og tegn i den kristne kunst*. København.
- *Dansk Kirketidende* (1847), bind 2, nr. 78, 31. marts, udg. Theodor Fenger og C.J. Brandt. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1847a) *Danske Kæmpeviser til Skole-Brug udvalgte og tillæmpede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1847b) [*Salmehlade til Vartov julen 1847*]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1858) “Engle-Vise” i *Dansk Kirketidende*, nr. 22-23, 26. maj, sp. 345-347. København.
- Lundager Jensen, Hans Jørgen (2006) “Engle i Bibelen (og før og efter)” i *Engleskrift – om englen i litteraturen*, s. 12-31. København.
- Nielsen, Erik A. (2006) “I kor med alle engle – salmer og englesang hos Luther, Brorson og Grundtvig” i *Engleskrift – om englen i litteraturen*, s. 32-43. København.